

2.6 Еквивалентност между автоматни езици и езици, разпознавани от крайни автомати

Нашата най-близка цел е да докажем, че автоматните езици (или езиците от тип 3) са всъщност езиците, които могат да се разпознаят от крайни автомати. Следващите две теореми реализират тази цел.

Теорема 2.6.1 *Ако A е детерминиран краен автомат, то $L(A)$ е автоматен език.*

Доказателство: Нека A е автомат, за който $A = \langle K, V, \delta, q_0, F \rangle$ и $K \cap V = \emptyset$. Да дефинираме сега граматиката Γ , за която $L(\Gamma) = L(A) \setminus \{\varepsilon\}$. Ако $\varepsilon \in L(A)$, то $q_0 \in F$ и ако сме получили Γ , можем да определим Γ' така, че $L(\Gamma') = L(\Gamma) \cup \{\varepsilon\}$.

Да положим $\Gamma = \langle V, W, S, P \rangle$, където $W = K$, $S = q_0$ и P съдържа всички правила от вида $q_i \rightarrow aq_j$ при $\delta(q_i, a) = q_j$ и също всички правила от вида $q_i \rightarrow a$ при $\delta(q_i, a) \in F$.

Нека $\omega = a_1a_2\dots a_s$ е дума, която се разпознава от автомата A , т.е. $\omega \in L(A)$. Ще докажем, че $\omega \in L(\Gamma)$, ако $\omega \neq \varepsilon$, т.е. $s \geq 1$.

Тъй като $\omega \in L(A)$ следва, че съществуват състояния $q_{t_1}, q_{t_2}, \dots, q_{t_s} \in K$ така, че $\delta(q_{t_i}, a_{i+1}) = q_{t_{i+1}}$ за $i = 1, 2, \dots, s-1$ и $\delta(q_{t_{s-1}}, a_s) = q_{t_s} \in F$. Също така $\delta(q_0, a_1) = q_{t_1}$. Следователно в Γ има правила $q_0 \rightarrow a_1q_{t_1}$, $q_{t_i} \rightarrow a_{i+1}q_{t_{i+1}}$ за $i = 1, 2, \dots, s-1$ и $q_{t_{s-1}} \rightarrow a_s$. Като вземем предвид, че $S = q_0$ се вижда, че тези правила са достатъчни да се направи изводът $q_0 \stackrel{\Gamma}{\vdash} \omega$, т.е. $\omega \in L(\Gamma)$.

Предоставяме за самостоятелно упражнение да се докаже, че ако $\omega \in L(\Gamma)$, то $\omega \in L(A)$. $\square$

Теорема 2.6.2 *Ако $L = L(\Gamma)$ е автоматен език, то съществува недетерминиран краен автомат A , който разпознава езика L , т.е. $L = L(A)$.*

Доказателство: Нека $\Gamma = \langle V, W, S, P \rangle$ е автоматна граматика, която поражда езика L . Да означим с $A = \langle K, V, \delta, q_0, F \rangle$ недетерминиран краен автомат, за който $K = W \cup \{\#\}$, $q_0 = S$,

$F = \{\#\}$, където $\#$ е символ не принадлежащ на W . Функцията на прехода δ определяме по следния начин: ако правилото $A \rightarrow a$ е в P , то $\delta(A, a)$ съдържа състоянието $\#$ и ако $A \rightarrow aB$ е в P , то $\delta(A, a)$ съдържа състоянието B .

Ясно е, че при тази дефиниция на δ , на всяко правило от P съответствува някое подмножество на множеството K .

Нека $\omega = a_1a_2\dots a_s$ е дума от езика L , т.е. съществува изводът

$$S \vdash a_1A_{t_1} \vdash a_1a_2A_{t_2} \vdash \dots \vdash a_1a_2\dots a_{s-1}A_{t_{s-1}} \vdash a_1a_2\dots a_s \quad \text{в } \Gamma.$$

Следователно в P има правила $S \rightarrow a_1A_{t_1}$, $A_{t_i} \rightarrow a_{t_{i+1}}A_{t_{i+1}}$, за всяко $i = 1, 2, \dots, s-2$ и $A_{t_{s-1}} \rightarrow a_s$. Следователно $A_{t_1} \in \delta(S, a_1)$, $A_{t_{i+1}} \in \delta(A_{t_i}, a_{i+1})$, за всяко $i = 1, 2, \dots, s-2$ и $\# \in \delta(A_{t_{s-1}}, a_s)$, което означава, че ω се разпознава от автомата A , т.е. $\omega \in L(A)$.

За самостоятелно упражнение предоставяме да се докаже, че ако $\omega \in L(A)$, то $\omega \in L(\Gamma)$. $\square$

Като се възползуваме от Теорема 2.6.2 и Теорема ?? следва, че езикът L е автоматен точно тогава, когато съществува детерминиран краен автомат A , за който $L = L(A)$.

Да отбележим, че по зададен автоматен език конструктивно (явно) може да се дефинира съответния му ДКА, който го разпознава. Този ДКА може да се използва ефективно за определяне дали дадена дума е от съответния език или не. За целта е достатъчно да се построи ориентираният граф, с който се представя ДКА и по този граф да се определи дали съществува краен път от началното състояние до някое крайно състояние, който съответствува на разглежданата дума. Понеже автоматът е детерминиран, то такъв път е най-много един, а ако този автомат се доопредели така, че за него δ да е изображение (виж предходния параграф), то за всяка дума ще съответствува единствен на нея път и проверката се свежда единствено за това, дали този път завършва в крайно състояние на автомата.

Еквивалентността между автоматните езици и езиците, разпознавани от ДКА ни дава възможност да установим някои нови свойства на автоматните езици.

Теорема 2.6.3 Ако L е автоматен език, то и езикът $\overline{L} = V^* \setminus L$ е автоматен.

Доказателство: Нека $\Gamma = \langle V, W, S, P \rangle$ е произволна автоматна граматика, която поражда езика L , т.е. $L = L(\Gamma)$ и $A = \langle K, V, \delta, q_0, F \rangle$ е ДКА, за който $L = L(A)$. Без ограничение на общността можем да смятаме, че A е напълно определен, т.е. δ е изображение на $K \times V$ в K , тъй като това може да се построи винаги с добавянето в K на едно допълнително фиктивно състояние (виж предходния параграф).

Очевидно $\overline{L} = L(\overline{A})$, където $\overline{A}$ е ДКА, дефиниран по следния начин

$$\overline{A} = \langle K, V, \delta, q_0, K \setminus F \rangle. \quad \square$$

По-нататък ще покажем, че свойството автоматност на езиците се съхранява, не само при опрациите произведение, обединение и допълнение, а също така и при операцията сечение.

Теорема 2.6.4 Ако L_1 и L_2 са автоматни езици, то и езикът $L_1 \cap L_2$ е автоматен.

Доказателство: От Теорема 2.6.3 следва, че $\overline{L_1}$ и $\overline{L_2}$ са автоматни езици, а от Теорема 2.6.2 следва, че $\overline{L_1} \cup \overline{L_2}$ е автоматен език. Но от закона на Де Морган имаме $L_1 \cap L_2 = \overline{\overline{L_1} \cup \overline{L_2}}$ и следователно $L_1 \cap L_2$ е автоматен език. $\square$

З а д а ч и

1. Да се опише краен автомат, който приема всички думи над българската азбука, започващи с "под" и завършващи на "н".
2. Да се състави алгоритъм и програма на *Pascal*, чрез която се изброяват думите в даден текстов файл, които могат да бъдат разпознати от крайния автомат, определен в зад.1
3. Да се докаже, че ако L_1 и L_2 са автоматни езици, то и $L_1 \setminus L_2$ е автоматен език.

У п ъ т в а н е: Използвайте равенството $A \setminus B = A \cap \overline{B}$, където A и B са множества.

4. Да се построи ДКА, разпознаващ езика, породен от граматиката:

а) $\Gamma = \langle \{a, b\}, \{S, A, B, C\}, S, \{S \rightarrow aA|bB, A \rightarrow a|aC, B \rightarrow b|bC, C \rightarrow a|b\} \rangle$;

б) $\Gamma = \langle \{0, 1\}, \{S, A, B\}, S, \{S \rightarrow 0A|0B|0, A \rightarrow 0|0A, B \rightarrow 1|1B\} \rangle$.